

Богдан Наталія Миколаївна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри Туризму і готельного господарства
Харківський національний університет імені О.М. Бекетова*

Богдан Наталия Николаевна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры Туризма и гостиничного хозяйства
Харьковский национальный университет имени О.Н. Бекетова*

Bogdan Nataliia

*Ph.D. (Economics), Associate Professor
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

ДЕТЕРМІНАНТИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: БАЛАНС ІНТЕРЕСІВ

ДЕТЕРМИНАНТЫ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ: БАЛАНС ИНТЕРЕСОВ

DETERMINANTS OF REGIONAL DEVELOPMENT: BALANCE OF INTERESTS

Анотація. В статті досліджується проблематика створення балансу інтересів суб'єктів на усіх рівнях регіональної економіки. Доведено, що запорукою успішного регіонального розвитку є створення та підтримка таких умов господарювання, за якими дотримується баланс інтересів усіх суб'єктів економіки регіону. Визначено економічні інтереси на рівнях «регіон-галузь», «регіон-підприємство». Запропоновано показники, що визначають економічні інтереси регіону та характеризують усі сторони діяльності регіональної економіки. Запропоновано порядок розробки критеріїв, що оцінюють рівень балансу інтересів на основі дотримання принципів повнішої характеристики досліджуваної системи та динаміки її змін, тобто урахування фактору часу. Встановлено, що детальна розробка критеріїв оцінювання балансу інтересів та алгоритм їх розрахунку необхідні для вирішення проблемних питань щодо регіонального та галузевого розвитку та потребують подальших наукових досліджень.

Ключові слова: регіональний розвиток, економічні інтереси, баланс інтересів, узгодження інтересів, критерії оцінювання.

Аннотация. В статье исследуется проблематика создания баланса интересов субъектов на всех уровнях региональной экономики. Доказано, что залогом успешного регионального развития является создание и поддержка таких условий хозяйствования, при которых соблюдается баланс интересов всех субъектов экономики региона. Определены экономические интересы на уровнях «регион-отрасль», «регион-предприятие». Предложены показатели, определяющие экономические интересы региона и характеризующие все стороны деятельности региональной экономики. Предложен порядок разработки критериев, оценивающих уровень баланса интересов на основе соблюдения принципов полной характеристики исследуемой системы и динамики ее изменения, то есть учета фактора времени. Установлено, что детальная разработка критериев оценки баланса интересов и алгоритм их расчета необходимы для решения проблемных вопросов регионального и отраслевого развития и требуют дальнейших научных исследований.

Ключевые слова: региональное развитие, экономические интересы, баланс интересов, согласование интересов, критерии оценки.

Summary. The article deals with the problem of creating a balance of interests of subjects at all levels of the regional economy. It is proved that the key to successful regional development is the creation and maintenance of such economic conditions, which holds the balance of interests of all subjects of the region's economy. Economic interests at the levels «region-branch», «region-enterprise» are determined. The indicators, which determine the economic interests of the region and characterize all aspects of the regional economy, are proposed. The order of elaboration of criteria that evaluates the level of balance of interests is developed on the basis of adherence to the principles of a more complete description of the investigated system and the dynamics of its changes, that is, taking into account the factor of time. It was established that detailed elaboration of the criteria for estimating the balance of interests and the algorithm of their calculation is necessary for solving the problem issues related to regional and branch development and requires further research.

Key words: regional development, economic interests, balance of interests, coordination of interests, evaluation criteria.

Постановка проблеми. У сучасних умовах активного розвитку процесів регіоналізації особлива увага приділяється проблемам територіального і регіонального розвитку. Ефективність економіки регіону залежить від рівня розвитку та ефективності соціально-економічних процесів усіх галузей та окремих суб'єктів, що її утворюють. У свою чергу, на розвиток економіки регіону чинить вплив рівень та динаміка розвитку окремих підприємств-суб'єктів та галузей регіональної економіки. В процесі розвитку відбувається взаємодія та зіткнення інтересів суб'єктів на різних рівнях. Проблеми пошуку шляхів узгодження економічних інтересів суб'єктів регіональної економіки та визначення балансу між ними досліджуються у багатьох наукових працях. Але на сьогодні ця проблематика залишається недостатньо розробленою, що не дозволяє дійти визначених висновків щодо механізму утворення балансу економічних інтересів між суб'єктами на різних рівнях регіональної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку регіонів знайшли своє відображення в працях закордонних і вітчизняних економістів, зокрема: Амоши О. І. [1], Бланка І. А. [2], Бубенка П. Т., Варналія З. С. [3], Геєця В. М. [4], Гриньової В. М., Данилишина Б. М. [5,6], Дацишина М. Б. [7], Долішнього М. І. [8], Недашківського М. М. [9], Пересади А. А. [10], Побурка Я. О. [11], Чумаченка М. Г., та багатьох інших науковців.

Теоретичні основи дослідження сутності та природи економічних інтересів було розроблено такими видатними вченими, як Л. Абалкін [12], Г. Гегель [13, с. 27], К. Гельвецій [14, с. 34], Ф. Енгельс [15, с. 148], К. Маркс [15, с. 148], Д. Рікардо, А. Сміт та іншими.

Розвиток і вплив факторів виробництва визначається економічними інтересами, їх орієнтацією й рівнем значимості в багатоплановому процесі господарської діяльності. Так, академік Л. І. Абалкін відзначає: «Недостатнє дослідження механізму використання економічних законів значною мірою пов'язане з недооцінкою економічною наукою проблеми інтересів. Наші знання про них не проникають далі повсякденних вистав, нам не відомі повною мірою ні їх структура, ні їх співвідпорядкованість» [12, с. 192].

Взаємодія інтересів виступає рушійною пружиною соціально-економічного розвитку. «Найближчий погляд на історію, — писав Ф. Гегель, — переконує нас в тому, що дії людей виникають з їх потреб, пристрастей, їх інтересів...» [13, с. 27].

В наукових працях термін «розвиток» вживається в різних значеннях: економічний розвиток, соціально-економічний розвиток, розвиток економіки, регіону, міста [1, 3, 4]. При цьому, розвиток визначається як прогресивна зміна буд-якого характеру, насамперед,

в економіці. Зміна може бути кількісною і призводити до економічного зростання, або якісною, тобто, такою, що забезпечує структурні зміни або набуття нових характеристик [4–7].

Аналіз та узагальнення наукових праць дозволили зробити висновок про необхідність подальшого дослідження щодо визначення впливу окремих суб'єктів на розвиток регіону та пошуку шляхів утворення балансу інтересів в процесі регіонального розвитку.

Формулювання цілі статті (постанова завдання). Процес розвитку має позитивну динаміку тільки за умови узгодження інтересів усіх його елементів чи учасників. Саме баланс інтересів суб'єктів регіональної економіки є запорукою успішного розвитку регіону. Підходи до створення механізму балансу інтересів та методи оцінки цього балансу на сьогодні недостатньо досліджені. Це обумовило вибір мети та завдань даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Можна затверджувати, що сьогодні проблема пошуку консенсусу, балансу інтересів, виходить на якісно більш високий рівень. У всій повноті постає питання практичного використання знань, пов'язаних із природою економічних інтересів і їх впливом на суспільне виробництво в реальній господарській діяльності з метою підвищення її ефективності. У зв'язку із цим особливу актуальність набувають питання, пов'язані з необхідністю вимірювання погодженості економічних інтересів, їх впливу на процеси, що відбуваються в господарській системі.

Економічні інтереси — рушійна сила соціально-економічного розвитку. Економічний інтерес — це реальний, зумовлений відносинами власності та принципом економічної вигоди мотив і стимул соціальних дій щодо задоволення динамічних систем індивідуальних потреб. У кожному економічному відношенні — між підприємцями і виробниками, між виробниками і споживачами, державою і недержавним сектором економіки (бізнесом), партнерами, у відносинах між індивідами — мають місце елементи боротьби і співробітництва.

Регіон, що є суб'єктом економічних відносин, носієм особливих економічних інтересів, а не тільки об'єктом зосередження природних ресурсів, населення, виробництва і споживання товарів, сфери обслуговування, в сучасних регіональних дослідженнях трактується як поліфункціональна і багатоаспектна система. Функціонування регіональної економіки визначається впливом на її макrorівневу структуру з одного боку і мікрорівневу — з іншого. Вплив величезної кількості внутрішніх і зовнішніх факторів визначає особливості функціонування регіональної системи, її економічні інтереси, які реалізуються в процесі розвитку регі-

ону. Для стимулювання розвитку регіонів питання ефективної реалізації їх економічних інтересів має величезне значення, тому що для розробки програм з планування та регулювання процесів регіонального розвитку необхідно враховувати і моделювати узгодження інтересів на різних рівнях господарювання.

Економічні інтереси регіону, які висловлюють його потреби, є дієвим стимулятором регіонального відтворення, яке нерозривно з процесом регіонального розвитку (см. рис. 1). [5]

Якщо розглянути зріз системи економічних інтересів на місцевому рівні, перш за все необхідно відзначити, що навіть поверхневий погляд на переплетення групових економічних інтересів в місцевому масштабі дає вельми складну і суперечливу картину. Це пояснюється перш за все тим, що економічні процеси не відокремлені від проблем організації інститутів державної влади, принципів їх формування. Спроба аналізу взаємодії групових місцевих інтересів вимагає виділення носіїв цих інтересів — суб'єктів дослідження. Єдиної точки зору у економістів, що досліджують цю проблему, немає. Аналіз наукових праць з даного питання дозволяє розділити існуючі підходи до проблеми за наступним критерієм — суб'єкт управління залежить від суб'єкта власності, що представляє його інтереси:

- суб'єктами місцевих економічних інтересів виступають саме місто і його місцеві території;
- як суб'єктів місцевих економічних інтересів слід розглядати території, галузевий зріз промисловості і саме місто;
- суб'єктами місцевих економічних інтересів виступають місто і його промислова інфраструктура.

Носієм економічних інтересів міста виступає його громада через адміністрацію. Економічні інтереси міста концентруються в політиці, що проводиться адміністрацією на підвідомчій їй території. Відповідно до ділення інтересів на зовнішні і внутрішні економічну політику адміністрації можна розділити з достатнім ступенем умовності на зовнішній і внутрішній. З одного боку, політика адміністрації повинна спиратися на потреби і запити населення, з іншою — створювати умови для ефективного функціонування економіки, а з третьою — проводити політику центру в місті.

Таким чином, погоджувати інтереси навіть усередині суб'єкта (носія інтересів) представляється вельми проблематичним. Але це з погляду об'єктивних умов функціонування адміністрації. Якщо ж врахувати суб'єктивні чинники, такі як соціально-політична обстановка в місті, рівень життя населення, інтереси чиновництва, то проблема постає у всій її повноті. Принаймні можна стверджувати, що зовнішні і внутрішні інтереси навіть одного суб'єкта розузгоджені. Таке положення можна вважати нормою, оскільки не існує і не може існувати органічного збігу інтересів регіонального розвитку і загальнодержавних інтересів. Тут завжди існують суперечності, але тільки наявність суперечностей є першопричиною розвитку будь-якої системи.

Якщо говорити про окремі галузі, то тут також існують суперечності в інтересах, але вони не є постійними. Їх інтереси виявляються в найбільш узгодженій формі і в більшій частині співпадають з інтересами міста, коли йдеться про зростання доходів працівників, про отримання в користування ресурсів, наприклад субсидій з центру. Це практично єдиний приклад досить органічного збігу інтересів даної зв'язки «місто — галузь». Після отримання субсидій інтереси суб'єктів змінюються, стають в деяких випадках протилежними. Тут галузі перестають бути єдиним цілим, кожна зацікавлена в більшій частці одержаного. Тобто, у кожній галузі свій інтерес. Якщо говорити строгіше про узгодження інтересів в цьому аспекті — узгодження може бути реалізовано лише за яким-небудь критерієм. Це питання само по собі вельми складне і не має досить простого рішення, оскільки групові економічні інтереси міняються не тільки в просторі, але і в часі, отже, критерій повинен бути побудований не за принципом «добре — погано», а мати динамічну природу. Повертаючись до інтересів адміністрації міста, необхідно відзначити наявність так званих «власних» економічних інтересів. Бюрократична машина влади володіє властивістю відтворювати себе, працювати перш за все для досягнення своїх інтересів, але все-таки ці інтереси мають підлеглий характер, що надає лише деякий вплив на співвідношення групових регіональних економічних інтересів. Механізм реалізації інтересів в зв'язці «місто — галузь» відбувається через

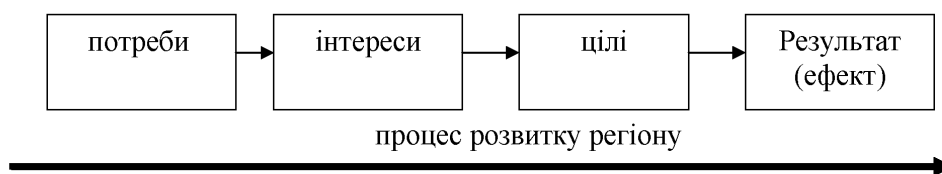

Рис. 1. Стимулювання процесу розвитку регіону
Розроблено автором

лобіювання галузями інтересів регіону в центрі. Як об'єкти лобіювання виступають, як правило, грошова, бюджетна, податкова політика і зовнішньоекономічне регулювання. Напрямок групових економічних інтересів не є постійним і може змінюватися від практично повного збігу до різноспрямованості.

До економічних інтересів регіону необхідно включити такі показники:

- обсяг надходжень у місцевий бюджет;
- обсяг інвестицій в регіон;
- обсяг сукупного доходу підприємств регіону;
- рівень безробіття в регіоні;
- рівень доходів та витрат населення та ін.

Однак, як було зазначено вище, інтереси регіону від максимізації отримання надходжень у місцевий бюджет перетинається із інтересами окремих суб'єктів мінімізувати ці надходження. Це можна узгодити за рахунок ретельного збалансування процесів інвестування та удосконалення податкового механізму.

Ситуація складається досить простою, коли два вектори господарських інтересів розглядаються в просторі двох корисних результатів. Реальна картина набагато складніша. Кількість можливих корисних результатів може досягати декількох десятків, кількість господарських інтересів пропорційно числу власників господарської системи або принаймні числу осіб, що мають право ухвалювати управлінські рішення, пов'язані з функціонуванням господарської системи. Проаналізувати всі можливі варіанти, які можуть виникнути, теоретично і практично нереально. Отже, необхідно знайти такий підхід, який дозволив би зняти більшість вказаних проблем, але проте відповів би на питання про ступінь балансу інтересів.

Для того, щоб правильно оцінити баланс інтересів суб'єктів регіональної економіки на різних рівнях, необхідно здійснити коректну розробку критеріїв оцінки. Чим більш ємними й загальними будуть ці критерії, тем менше буде залежність оцінки від рівня аналізованої системи, її структури й циклу функціонування, але тем і складніше знайти вимірник ефективності.

Якщо намагатися в якості критерію ухвалювати який-небудь один показник, що нехай навіть досить ємко характеризує успішність господарської діяльності, то проблеми не зникають. З одного боку, деякі показники можна розрахувати різними способами, з іншого боку — затверджувати, що поодинокі показники досить повно характеризують процеси, що відбуваються в господарській системі, було б необачно. Жоден вартісний або натуральний показник результатів господарської діяльності на рівні галузі чи міста не може претендувати на роль вичерпного критерію оцінки. Спроба сформулювати критерій з декількох показників приводить до зростання складності такого критерію

при одночасному зниженні його інформативності. Серйозна небезпека полягає в тому, що не завжди є впевненість в єдиноспрямованості критеріїв і їх значеннєвої порівнянності. Але, на наш погляд, не можна ухвалювати й діаметрально протилежну позицію.

У деяких випадках оцінювати намагаються так звані «згорнутим» критерієм, що мають у своїй основі кілька показників, з якими проводяться різні арифметичні маніпуляції. Як приклад можна привести всілякі індекси, використовувані в статистику (агрегатні, гармонійні й ін.). Не можна затверджувати, що «згорнутий» критерій не відбиває оцінку діяльності суб'єкта. Питання в тому, як точно він її відбиває й що він взагалі відбиває. Не можна забувати, що згортання показників у деяких випадках надає підсумковій оцінці інша якість внаслідок вичленовування частини структури досліджуваної системи, яка може й не мати властивості, властиві цілісній системі. Тут виникає вже згадувана ситуація «критерій оцінки критерію» з усіма притаманними їй проблемами.

На думку автора, певним кроком до дозволу позначених проблем може бути підхід до формування критерію виходячи з очевидного припущення, що будь-який процес не існує поза часом. Розвиток процесу відбувається також у часі. Слід мати у виді, що час тут розуміється не в загальноприйнятій виставі, а в його економічному аспекті — у тому, що ми називаємо економічним часом і виходимо із припущення, що кожна господарська система функціонує у своєму власному часі [15].

Геометрична інтерпретація оцінки узгодженості інтересів показана на рис. 2.

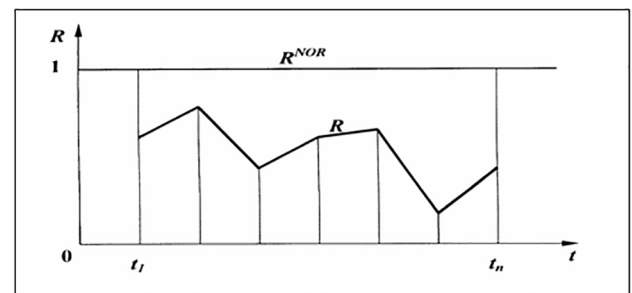

Рис. 2. Геометрична інтерпретація балансу економічних інтересів

Розроблено автором на основі [19]

Ділянка, обмежена по R^{NOR} в інтервалі часу $[t_1, t_n]$ відображає ситуацію, коли у будь-який момент часу функціонування господарської системи забезпечує повне узгодження економічних інтересів. Ділянка, обмежена по R в інтервалі часу $[t_1, t_n]$ відображає реальний рівень узгодженості інтересів. Величину цього рівня можна оцінити співвідношенням площ другої

і першої ділянок. З урахуванням того, що $R^{NOR}=1$, пропонується наступна проста формула:

$$L = \frac{0,5 \cdot (R_1 + R_n) + \sum_{i=2}^{n-1} R_i}{P - 1},$$

де P — число періодів часу.

Чим краще узгоджені інтереси, тим більше значення матиме L (максимум $L = 1$, мінімум $L = 0$). Якість пропонованої оцінки залежить від трьох моментів:

- вибір критерію оцінки. Критерій повинен ґрунтуватися на об'єктивних законах розвитку, відобразити тенденцію, характерну для сучасного етапу, з урахуванням його специфіки і особливостей. З урахуванням достатньої універсальності пропонованого методу критеріїв в загальному випадку може бути декілька. Це залежить від цілей, які ставляться;
- визначення набору показників, по яких передбачається аналізувати функціонування господарської системи на предмет узгодженості економічних інтересів. Неодмінна вимога до цих показників — їх первинність, тобто в наборі не повинно бути показників похідних, витікаючих один з іншого. Склад показників визначається, з одного боку, так, щоб повніше охарактеризувати досліджувану систему, з іншою — слід враховувати ту обставину, що кожен додатковий показник буде істотно ускладнювати аналіз;
- формування нормативу, тобто такого порядку руху набору показників господарської діяльності, який

би забезпечував якнайповніше узгодження інтересів за прийнятим критерієм.

Таким чином, оцінку ступеню збалансованості економічних інтересів необхідно визначати на основі розробки системи показників і критеріїв, що характеризують не тільки поточний стан а й динаміку та перспективи їх розвитку. Тільки з урахуванням таких критеріїв можливо створити дієвий та ефективний механізм балансу інтересів, що буде спрямований на взаємний позитивний вплив в процесі розвитку регіону.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що запорукою успішного регіонального розвитку є створення та підтримка таких умов господарювання, за якими дотримується баланс інтересів усіх суб'єктів економіки регіону. Визначено економічні інтереси на рівнях «регіон-галузь», «регіон-підприємство». Запропоновано показники, що визначають економічні інтереси регіону та порядок розробки критеріїв, що їх оцінюють, на основі дотримання принципів повнішої характеристики досліджуваної системи та динаміки її змін, тобто урахування фактору часу. Детальна розробка критеріїв оцінювання балансу інтересів та алгоритм їх розрахунку потребує подальших наукових досліджень. Вирішення цієї наукової проблеми дозволить значно підвищити ефективність планування, розробки та обґрунтування програм регіонального та галузевого розвитку.

Література

1. Амоша О. Удосконалення економічного механізму супроводу програми науково-технічного розвитку / О. Амоша // Економіст. — 2001. — № 12. — 29 с.
2. Бубенко П. Т. Інституційна динаміка просторової організації економічного розвитку: Монографія / П. Т. Бубенко. — Х.: ХНАМГ. — 2008. — 295 с.
3. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / Варналій З. С., Мокій А. І., Новікова О. Ф., Романюк С. А., Чужиков В. І., Мазур І. І., Мітряєва С. І., Нижник О. М., Павлюк А. П., Шаульська Л. В., Шевченко О. В., Биркович В. І., Жук В. І., Калашніков Є. О. — К.: Знання України. — 2005. — 498 с.
4. Гець В. М. Інновативно-інноваційний шлях розвитку — модернізаційний проект розвитку української економіки і суспільства XXI століття / В. М. Гець // Банківська справа. — 2002. — № 4. — с. 3–32.
5. Данилишин Б., Пилипів В. Формування цілісної господарської системи: соціолого-економічні аспекти / Б. Данилишин, В. Пилипів // Вісник НАН України. — 2008. — № 7. — с. 3–11.
6. Новий регіоналізм / В. П. Семиноженко, Б. М. Данилишин. — К.: Наук. Думка. — 2005. — 160 с. — Бібліогр.: с. 133–137.
7. Дацишин М. Б. Тенденції розвитку інвестиційної політики в Україні та її оцінка на регіональному рівні: Автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.10.01 / М. Б. Дацишин. — Львів: Інститут регіональних досліджень. — 2003. — с. 29.
8. Долішній М. І. Регіональна політика інвестиційно-інноваційного розвитку / М. І. Долішній // Зовнішньо-економічний кур'єр. — 2003. — № 1. — с. 16–19.
9. Недашківський М. М. Регіональні фактори реалізації інвестиційного процесу в Україні / М. М. Недашківський. — Державна податкова адміністрація України. Український фінансово-економічний інститут. — 1999. — с. 37.
10. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом / А. А. Пересада. — К.: Лібра. — 2002. — 472 с.

11. Побурко Я. О. Тенденції економічного поглинання господарських суб'єктів у промислових територіальних системах: Монографія / Я. О. Побурко, Я. Я. Пушак, Ю. Є. Ковний // наук. ред. С. О. Іщук. — Львів: НАН України. Ін-т регіональних досліджень. — 2008. — 97 с.
12. Абалкин Л. И. Политическая экономия и экономическая политика. / Л. И. Абалкин — М.: Мысль, 1989. — 490 с.
13. Гегель Г. Соч. / Г. Гегель. — М.: Мысль, 1990. — Т. 8. — 480 с.
14. Гельвеций К. А. Об уме. / К. А. Гельвеций. — М.: Соцэкгиз, 1988. — 376 с.
15. Маркс К., Энгельс Ф. Соч. — Т. 18 / К. Маркс, Ф. Энгельс. — 2-е изд. — М.: Издательство политической литературы, 1981. — 842 с.
16. Богдан Н. М. Детермінанти регіонального розвитку: узгодженість інтересів регіону та галузевих комплексів // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації», ЗНТУ, Запоріжжя. — 2017. — С. 50–53.
17. Богдан Н. М. Сogласованность экономических интересов субъектов туристского комплекса региона в контексте обеспечения регионального развития / Н. М. Богдан // Scientific and educational journal «The genesis of genius», Geneva, Switzerland August 1, 2014 # 2, с. 37–41.
18. <http://vtit.kuzstu.ru/books/shelf/book5/>

References

1. Amosha O. Udoskonalennja ekonomichnogo mekhanizmu suprovodu prohramy naukovo-tekhnichnogo rozvytku / O. Amosha // Ekonomist. — 2001. — # 12. — 29 s.
2. Bubenko P. T. Instytucijna dynamika prostorovoji orghanizaciji ekonomichnogo rozvytku: Monoghrafija / P. T. Bubenko. — Kh.: KhNAMGh. — 2008. — 295 s.
3. Reghiony Ukrainy: problemy ta priorytety socialjno-ekonomichnogo rozvytku: Monoghrafija / Varnalij Z. S., Mokij A. I., Novikova O. F., Romanjuk S. A., Chuzhykov V. I., Mazur I. I., Mitrjajeva S. I., Nyzhnyk O. M., Pavljuk A. P., Shauljsjka L. V., Shevchenko O. V., Byrkovych V. I., Zhuk V. I., Kalashnikov Je. O. — K.: Znannya Ukrainy. — 2005. — 498 s.
4. Ghejecj V. M. Innovativno-innovacijnyj shljakh rozvytku — modernizacijnyj proekt rozvytku ukrajinsjkoji ekonomiky i sus-piljstva KhKhI stolittja / V. M. Ghejecj // Bankivsjska sprava. — 2002. — # 4. — s. 3–32.
5. Danylyshyn B., Pylypiv V. Formuvannja cilisnoji ghospodarsjkoji systemy: sociologho-ekonomichni aspekty / B. Danylyshyn, V. Pylypiv // Visnyk NAN Ukrainy. — 2008. — # 7. — s. 3–11.
6. Novyj reghionalizm / V. P. Semynozhenko, B. M. Danylyshyn. — K.: Nauk. Dumka. — 2005. — 160 s. — Bibliogr.: s. 133–137.
7. Dacyshyn M. B. Tendenciji rozvytku investycijnoji polityky v Ukraini ta jiji ocinka na reghionaljnomu rivni: Avtoreferat dys-na zdobuttja nauk. stupenja kand. ekon. nauk: 08.10.01 / M. B. Dacyshyn. — Ljviv: Instytut reghionalnykh doslidzhenj. — 2003. — s. 29.
8. Dolishnij M. I. Reghionaljna polityka investycijno-innovacijnogo rozvytku / M. I. Dolishnij // Zovnishnjo-ekonomichnyj kur'jer. — 2003. — # 1. — s. 16–19.
9. Nedashkivskij M. M. Reghionaljni faktory realizaciji investycijnogo procesu v Ukraini / M. M. Nedashkivskij. — Derzhavna podatkovna administracija Ukrainy. Ukrajinsjkyj finansovo-ekonomichnyj instytut. — 1999. — s. 37.
10. Peresada A. A. Upravlinnja investycijnym procesom / A. A. Peresada. — K.: Libra. — 2002. — 472 s.
11. Poburko Ja. O. Tendenciji ekonomichnogo poghlynannja ghospodarsjkykh sub'jektiv u promyslovykh terytorialnykh systemakh: Monoghrafija / Ja. O. Poburko, Ja. Ja. Pushak, Ju. Je. Kovnyj // nauk. red. S. O. Ishhuk. — Ljviv: NAN Ukrainy. In-t reghionalnykh doslidzhenj. — 2008. — 97 s.
12. Abalkin L. I. Politicheskaya ekonomiya i ekonomicheskaya politika. / L. I. Abalkin — M.: Mysl, 1989. — 490 s.
13. Gegel G. Soch. / G. Gegel. — M.: Mysl, 1990. — Т. 8. — 480 s.
14. Gelvetsiy K. A. Ob уме. / K. A. Gelvetsiy. — M.: Sotsekgiz, 1988. — 376 s.
15. Marks K., Engels F. Soch. — Т. 18 / K. Marks, F. Engels. — 2-е изд. — М.: Izdatelstvo politicheskoy literatury, 1981. — 842 s.
16. Boghdan N. M. Determinanty reghionaljnogo rozvytku: uzghodzhenistj interesiv reghionu ta ghaluzevykh kompleksiv // Materialy Mizhnarodnoji naukovo-praktychnoji konferenciji «Strategichni imperatyvy rozvytku turyzmu ta ekonomiky v umovakh ghlobalizaciji», ZNTU, Zaporizhzhja. — 2017. — S. 50–53.
17. Boghdan N. M. Soghlasovannostj ekonomicheskyykh ynteresov sub'jektov turystskogho kompleksa reghyona v kontekste obespecheniya reghyonaljnogo razvytyja / N. M. Boghdan // Scientific and educational journal «The genesis of genius», Geneva, Switzerland August 1, 2014 # 2, s. 37–41.
18. <http://vtit.kuzstu.ru/books/shelf/book5/>